

„Akikre büszkék vagyunk”

„Ma anyámért és apámért mondok halk imát,
abba rejtem köszönetként a gyermeki hálát,
mely elmondja helyettem, hogy ők voltak nekem
azok, kiket mindenkinél jobban szerettem.”
(Kun Magdolna: *Halk ima*)

SZÜLEIM

Édesapám

Látlak...”see jou”...

Az *Avatar* című film világhírűvé vált üzenet-szavával hívlak be az emlékeimbe. Különös tisztánlátással, bensőnket kutató becsületességgel, lelkünk mélyébe hatoló látással, a „kölcsonösség” kötelékében: „*Látlak téged. S te láthatsz engem. Mert mindketten egygyé vá-lunk egy bizonyos síkban*”.

Mindennek rendelt ideje van. „*Ideje a meghalásnak. Ideje van a vetésnek, ideje az aratás-nak.*” (Biblia. Prédikátor. Salamon könyve. 3. fejezet) 74 éves vagyok. Számomra most érke-zett el az idő, hogy írni szeretnék Rólad. Magamnak, gyermekeinknek, unokáinknak. Mások-nak.

„Látlak téged”

Látom munkáséleted hétköznapijait és ünnepeit...

Adott hozzá térnek és időnek, a történelemnek és a társadalomnak feszesen szabdalt kerete. Beleszülettel egy hajdúsági kisváros szűkösen mért lehetőségeibe. Jól ismerted fel a távlatai-dat és a határaidat. Jó „sakkozó” voltál. Léptél, ha lehetett, beletörődtél, ha nem volt tovább. Szűkre szabott „sikertörténeted” elég volt a túléléshez, egyfajta előrehaladáshoz, s ahhoz, hogy elhiggyed, hogy ami nektek ennyire volt kiszabva, az gyermekeid, unokáid távlatában szélesre nyílik. Nem csupán magadért, hanem őrítük is építettél.

Erősnek születted, de egy gyermekkori baleset rokkanttá tett. Ebből a gerinctörött pozícióból kemény elszánással folytattad az életed. Cselédsors várt rád is, mint őseidre. De el tudtál ru-gaszkodni. Csizmadiamester lettél. Precizitásodat ismerték, elismerték. Ám ez a csizmadiamester már más jövőtávlatokat álmodott. Szófavízkészítő akartál lenni.

Az lettél. Műhely, gépek, üvegek, szekér, ló kellett. Szorgalmatok előteremtette mindezt.

Oláh József szikvízkészítő kisiparos akkor szépnek látta jövőt. Akkor is, amikor a háború, a büntető tábor volt az ellenfél. Sorakoztak a kihívások. Nem volt idő meditálni. Később csapott be munkáséletedekbe a villám. Akkor, amikor 1950-ben államosították a kisüzemetek. Nekünk is elveszett mindenünk. N. Hill szavait idézem, mikor Rólad írok: „*Ne várj, a legjobb alkalom soha nem fog elérkezni. Kezdj hozzá ott, ahol éppen most vagy, és használj bármilyen eszközt, ami csak a kezvedbe kerül, hiszen a legjobb szerszámokat útközben úgyis meg fogod találni.*”

Aki nem tudott felállni, az elveszett. Egy járható út maradt a munkaerőpiacon számodra, ami a termelészövetkezetbe terelt. Beléptél. És akkor egy picit csoda odaguggolt melléd: olyan munkakört kaptál, amiben örömmel teltél. A rizstermesztéshez átszabták a magyar termőföldeket. Hajdúnánáson is kialakult egy csatorna - és egy tőrendszer. Rizsőr lettél.

Kint a semmi közepén lett egy parányi kunyhód és egy csepp tűzrakó alkalmatosságod. De voltak halak és békák, virágok és napsütés. Megmártóztál a természet gyógyító erejében.

Számomra is minden a romantikáról mesélt. Jó volt kibiciklizni hozzád, s idillnek megélni az idillt.

Aztán tudjuk, hogy a magyar rizs-projekt megbukott. Nagyon szétnyílt a realitás és az álom ollója. Kiszáradtak apám csatornái is, le kellett bontani a kunyhót. Új munkahely kellett.

A „suszter visszatért a kaptafához.”. Cipészipari Kft. – ez állt a cégtáblán; de a tsz is helyt kért még apám életében. Szűk kör. De védőhálóként megbírt bennünket. Hogy a munka mellett volt-e szórakozás? Csendes-léptűek, de kiszámíthatók voltak az elfoglaltságaink: ha ünnep volt, ünnepeltünk. Templomba jártunk. Megvigadtuk a névnapokat, a születésnapokat. Amikor ezekre az időkre emlékezem, sok jó emberi kapcsolat tölti meg emlékeimet. Életünknek összetartó szála volt ez a zárt világ. Kapaszzkodó.

Más...

Előttem megsárgult esküvői fotó 1930-ból.
Édesapám és Édesanyám fényképe.

Nyoma sincs rajta a mai fotóművészet játékos könnyedségének.
Saját koruk tükörképe a fénykép stílusa. Múltuk egy csepp szeletkékét őrzi.
Az a képi nyelv nekünk már idegen. Az ő hagyományukat idézi.
Autentikus az, ahogy az utódokhoz szól; autentikus az, amit az utódoknak mond.

Sokszor végigpásztázom az arcképüket.
Most is. De most hosszabban elidőzök. Beszélgetünk egymással.
Keresem benne őket és keresem benne saját magamat.
Számomra ők jelentik az „Alfát”. Ők a Szüleim.
Ez az édes és szép; szelíd és szomorú női arc az Édesanyám.
Ő a párja: ez a szúrós szemű, keményfából faragott hajdúkapitány-utód.
Ő az Édesapám.

Összerendezettség, összezártság; öleléstelen, mosolytalan „rend”.
Szemükben az „esküt tettem neked” komolysága.
Tartásukban az összetartozás fegyelmezettsége.
Tekintetem, mint korábban sokszor, most is, apám kezére téved.
Marokba szorított öklök.
Sorsszimbólum.

Tudom, hogy nemcsak a szeme-szíve, hanem a szorosra zárt keze is őrzi az eskü szövegét.

Micsoda „Ámen” a „holtomiglan-holtodiglan” esküre!
„Őt választottam. Érte is felelős vagyok. Megvédem. Megőrzöm.

Ha kell, szembeszállok a világgal is Érte”.

Kemény szorítású hajdú öklök.

Később én is belefértem. Hiszen az ő lánykájuk lettem.

S a következő családi fotó már hármunkról mesél.

Köztük ott vagyok én is: „a jövő”.

Habos-babosan, pille-könnyű, reppenő ruhában, madárszárnyú masnis csillanásban.

Velük összezárt, összerendezett harmóniában, de mégis mosolytalan magányban.

Ölelő biztonságukban a kicsi, riadt szemű özike egyedüllétről árulkodik.

Fegyelmезetten, a megfelelni akarás eleve elrendeltségében állok közöttük.

Apám most a szemében őrzi az egykori marokszorítás páncélját.

Most is óv és véd. Most már engem is.

Szükség volt a védelemre.

Nehéz évek voltak.

Sok erő kellett a túléléshez, a talpon maradáshoz.

Nem tudom, hogy sejtette-e bárki bennem, a félénk özleányban,

hogy titokban szívük titkának tudója vagyok.

Mindig tudtam, hogy apám kezére rábízhatom magam.

Gyémántot csiszol belőlem, ha hagyom.

Szigorába behódoltam.

Anyám selymes ölelésében megbújtam.

Nem tagadom. Félttem is Édesapámtól. Sokszor félttem.

Akkor is, ha tudtam, hogy „értem” és soha „nem ellenem” harcolnak
azok az ökölbe szorított kezek.

Elfogadtam a körém húzott védő korlátokat,

azt, hogy a kerítésen kívül rekedt a világnak egyszer a vígságos, máskor a csörtető zaja;
a felnőttek csatározásai és a gyerekek örömei.

Kiröppenés előtti szárnypróbálgatásaimra szívesen emlékszem.

Apám féltő szorítása is lazult.

Felszálló pályát formáltak az egykor marokba szorított kezek,
de mindig éreztették Saint –Exupery Kis hercegének szállóigéjét,
az apai felelősségvállalás mottóját:

„Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél.”

Megint más...

Nem lehetett nem észrevenni teste üzenetének baljóslatú előjeleit.

Azt, amiről Rudl Wesknorp így ír:

„A szervek összeomlását ahhoz lehetne hasonlítani,

amikor a régi söröspohár eltörik,

mert az idők folyamán hajszálrepedések keletkeznek rajta.”

Észrevettük a hajszálrepedéseket.

Alakja apróbb, megtörtebb lett.

Mozgása nehézkes. Fogása bizonytalan, beszéde töredezett.

Egész lénye lelassult.

Felcserélődtek a szerepek.

Segítőkké lettünk.

Kullogtunk a diagnózis mellett és után.

Tudtuk, hogy vissza nem fordítható érszükülettel birkózik az élete.

Évekig tartó kór sötét üregét faggattuk.

Azt is tudtuk, hogy az erek beszűkülésének folyamata kiszámíthatatlan.

Imádkoztunk, hogy legyen ereje az elfogadáshoz,
s nekünk legyen erónk az élhető élet biztosításához.

Erőtlensége a mi erónkbe kapaszkodott.

Öröme a mi örömünkől táplálkozott.

Közelségünkől holnapot remélt.

Sok éven át ebben a kórképben zártan élt, éltünk.

De alapból azért mégis mindig reménykedtünk.

Mert az ember úgy van teremtve, hogy „*a betegség mindig hagy egy kis reményt.*

Valaki mindig akad, aki kigyógyul. Ezerből egy”. (Dmitry Glukhovszky)

Míg egyszer csak, nagyon megfáradva, feladta, elment.

Halála óta több évtized telt el.

Azóta sokszor tettem fel magamnak a szeretet-ölelte múltunk,

a tiszteletbe font távolságtartásunk,

az örök kérdő - és felszólító jelből szőtt kapcsolatunk

sajnálata, irgalomba és szánalomba fordulását,

összetartozásunk elemi erejét.

S egyszer csak olyan egyszerűvé vált az értelmezés!

Életünk ezer apró története mesél erről a különös szeretetnyelvről.

Közülük kettőt behívok ebbe az apa-lánya mesébe...

Egyetemista voltam. Szigorlat előtti hajrában vergődtem. Bizonytalan, reménytelen gödörben.

A hajnalig tartó tanulásórület egy Hajdúnánás–Debrecen útba torkollott.

Majd az egyetemen sodródott, várt, félt, idétlenkedett egy maroknyi csoport a vizsgára, később az eredményre. Úgy, ahogy ez mindig lenni szokott. Eredményhirdetés után kirajzoltunk Professzor Úr szobájából: Felszabadultan vagy csalódottan, örömittasan vagy szomorkásan, fáradtan vagy megújult erővel töltekezve, együtt és külön-külön. Vizsgafüggő hangulatban. S akkor megpillantottam Édesapámat. Tisztes távolságban várt, figyelt; egész tartása az én sikerem örömét tükrözte vissza. Állt előttem templomos vidéki ünnepi viseletben, csizmában és kalapban.

Életemnek ritka ajándékpillanata volt ez a találkozás. Senki másnak nem voltak ott a hozzátartozói. Csak ő, egyedül ő. Egy vidéki, egyszerű ember. Az APA. Így csupa nagy betűvel. Az én apukám. Állt előttem: a köbevéselt szeretetember. Ölelés nélkül ölelt körül. Csak a lelke mélyén ujjongtak a szavai. S bennem: minden porcikámban lüktetett a „köszönöm” és a „szeretlek”.

Hasonlóképpen erősen szimbolikus töltésű a másik történetem is...

Néhány évvel később – már nyíregyházi tanárpárosként, friss lakástulajdonosként – tartottunk haza az iskolából. Fáradtan, ahogy illik.

Légy részese most az időutazásomnak! Alig 40 évre hívlak vissza. De figyeld, mennyire másak a paraméterek! Telefonról csak álmodtunk, a közlekedés a szomszéd városok között órázónnal volt mérhető. Friss lakásunkhoz még nem volt kulcsa a szüleinknek. S akkor, az emeleti forduló lépcsőjén ülve ott várt Édesapám: ránk, a hazatérőkre. Kezében kosár, benne Édesanyám frissen vágott, hizlalt kacsája. Nekünk. Ünnepi eledelnek. Köszönő szóra alig volt idő, apám busza fordult vissza. Mennie kellett. Természetes egyszerűséggel, szavak kísérete nélkül tették TÁS-t az asztalunkra.

S most szóljak újra a szeretet nyelvéről...

Számomra a fenti rajzok a legbeszédesebb szeretetnyelvek.

Az, amikor a „tettek” szólnak a szavak helyett.
Őriztem a titkát.
Most továbbadom a családnak.
Hogy ők is továbbadják majd ezeket a puritán gyöngyöket,
ezeket a karc nélküli gyémántokat az ő családjuknak.

Édesanyám

Hányan és hányszor írtak lélegzetelállítóan szépen az ANYÁRÓL.
Szebben, mint én.
De ez most más.
Mert most én írok az enyémről,
És megpróbálom megfogalmazni
azt,
hogy jó kedvében teremtette Őt az Isten
nekem, nekünk.
Azt,
hogy ÁLDÁS volt élete,
és én egész életemben csak próbálgattam
HOZZÁ hasonlónak válni.

Hogy is volt csak?

Nehéz a MŰLT könyvébe belelapozni.

Egyszer régen, vagy nem is olyan régen... 1912-ben született egy kicsi lány.
Négy testvér közül a legkisebb. A történelem durva brutalitással belehasított a család életébe.
1914 az ő életét is a tragédiák felé sodorta. Özvegy nagyanyám és a négy árva a kiúttalanságban a továbbélést kereste. A világháború pokla az apát – mint annyi más sorstársát – őt is beszippantotta, és a hírhedt város, Isonzó, elnyelte.

Tulajdonképpen furcsa kaland az élet. Olykor egy-egy fordulópont igaz legendává nemesül.

Úgy esett, hogy utcájukból egy sorstárs-özvegyasszony gyermektelenül, teljesen egyedül maradt. Kapcsolatuk nagymamával több volt, mint egyszerű szomszédasszonyosság. A keresztanya örökbe fogadta a néhány éves „aprókat”.

Nem kötetett papírforma, de ígérete - hogy felneveli az „árvát” - több volt mindenféle papír-köteléknél. A szülőanya kicsit kölcsönadta gyermekét, hogy ő maga levegőhöz jusson, munkát keressen, a másik háromnak több falat jusson. S mert az élet a háború után is követelte a maga jogát, új házasság, új gyerek lépett be a sorba, így lett a 4-ből 5. Édesanyám pedig ingázott a két otthon között. Két oldalról fogták a kezét. Két anya kísérte a cseperedő lánykát a tánciskolai multságba. Így lett nekem anyai ágon két nagyanyám a „Szűcs” és az „Úri”. Ezért állunk mi meg ma is két borostyánnal benőtt sír előtt, bár gyerekeink nem mindig tudják, hogy miért „úri nagymama” az Úri. Nos... Termetes, módos nagymama volt ő a szegények közösségében. Haláláig velünk élt. Öregségében mi gondoztuk el.

Édesanyám szelíd intelligenciával próbálta egyensúlyban tartani később a két nagyanya versengését, megteremteni köztük a szeretet mérlegét, lecsendesíteni a néha-néha fellobbanó féltékenységet.

A korabeli legendák azt mesélik, hogy édesanyám a város legszebb leánykájává serdült; s a 16 éves törékeny kicsi „hajnalra” szemet vetett egy 22 éves, tüzes szemű hajdúkaptány-utód.

Talán ő volt a népmesék minden akadályt legyőző legkisebb fiú hőse.

Szép pár volt Júlia és József.

De döcögős, nehéz életút várt rájuk: munka és munka, az apróbb-nagyobb sikereket (házépítés, szikvízüzemi vállalkozás) térdre kényszerítette az újabb háború, az államosítás. Csodák voltak a talpra állások, a talpon maradások. A legnagyobb próba pedig az volt, hogy másfél évtizedig türelemmel elhordozták a gyermekáldás hiányának a fájó sebet.

Különös csodaként élték meg, hogy 1945-ben magukhoz ölelhetek engem, akit „áldásként” fogadtak. Belévetítették az ő álmukat is az előttem felcsillanó lehetőségekbe. Édesanyám tündérszelidsége úgy ölelte át gyermekkoromat, hogy nem éreztem, csak sejtettem, hogy a világban sok minden nincs rendben. Nálunk a beszolgáltatás sötét rémálmában is mindig volt „maga-sütötte” kenyér az asztalon, és csodával határos módon váltak a titokban levágott disznók „kolbász-moszatos” zsírrá a kenyérszeleteken; befőttek és aranygaluskák várták az unokatestvéreket és az osztálytársakat. Az átdolgozott éjszakák és nappalok nyomtalanul lepereregtek szelíd mosolyú derűjén.

**Ennek a tündéri derűnek azonban gyémánt volt a talpazata,
mélyen gyökerező hit volt az alapja.**

**Ezt a hitet nem lázadás szülte, csak úgy magától adódó természetességgel ott volt,
amikor szükség volt rá.**

Példaértékű villanása ennek a csendes-erős hitnek a következő két történet...

Tisztelem szülővárosomat azért, hogy tudta csendesíteni a kommunizmus féktelen diktatúráját. Csendesítette, elviselte, de legyőzni nem tudta. Ott acsarkodott az minden atomban.

Például az 1952-es tanév hittanoktatásának procedúrájában.

Képzeljünk magunk elé egy tanácsot, amelyik beidézi a hittanoktatásra vállalkozó szülőket: Egy asztalnyi „ellenfelet”, velük átellenben volt a „kedves szülő” – jelen esetben az édesanyám – mint a soron következő „vallatott” alany.

– Mit akar nevelni a lányából? – hangzott a gúnyos kérdés.

– Tanítónő szeretne majd lenni. – suttogott a válasz

A reakció: elsöprő hahota.

– Hittanóra és tanítói pálya... Ilyen a mesében sincs.

Még suttogóbb lett a felelet:

- Akkor nem lesz tanító, de a hittanóra marad.
Mindvégig hittanos voltam és tanár lettem.
Istennek, anyámnak, apámnak más terve volt velem.

Néhány évvel később így folytatódik a szál...

Gimnáziumunk egyik üdvöskéjeként kemény őszinteséggel fordultam édesanyámhoz:

- Anya, a gimiben nem mindent úgy tanulunk, mint konfirmandusként, és én, őszintén szólva, elbizonytalanodtam; nem igazán tudom, hogy miben higgyek.
Édesanyám válasza rövid, hangja csöndes, de határozott volt.
- Akkor holnaptól kezdve nem jársz gimnáziumba.

Megállt a döbbenet a szobában. Vitának helye nem volt, de nem feszült egymásnak két kard pengéje sem. Ma sem tudom, hogy mi lett volna, ha ellenszegülök. Megtanultam elhallgatni a kételyeimet, de eltávolodásaimban mindig helyreigazított ez a befejezett és mégis nyitott párbeszéd.

Jóságát/jóságukat jósággal; szeretetét/szeretetüket szeretettel próbáltam viszonzni. Szorgalmat vártak tőlem. Szorgalmas voltam.

Benne volt a génjeimben, mint ahogy a tehetségem is. Sok talentumot kaptam a jó Istentől. Örömöm tellett benne, hogy kamatoztathattam: csupa jeles osztályzatokkal, kitüntetéses tanári diplomával, „sub auspiciis rei publicae populares” doktori fokozattal, kandidátusi címmel. A felelet a szakmai sikereimre soha nem volt viharos taps és üdvörlézés, de mindig ott volt a lélek mélyéről sugárzó öröm.

Egyedüli gyerekként

Édesapámat a sors viharai páncélos magányba zárták, s e falakkal övezett biztonságba akart burkolni bennünket is. **Édesanyám** egész lénye a nyitott-öldött befogadást vágyta. „Párbajuk mérlegét” az anyai álmok billentették a „sokan voltunk” oldalára. Akkor is, később is sok volt körülötte a hozzábújó rokon és barát, gyerek és felnőtt, mert tyúkanyói-oltalmazó melegében jó volt megbújni, szárnyakat próbálgatni. Biztosan ez volt az Ő sorsfeladata, amire ráértett, és amiben kiteljesedett.

Egyszer – jóval később – igencsak megdöbbenett egy felnőtt német barátnőm megjegyzése: „Úgy gondolom, hogy a Te Édesanyád soha nem volt boldog. Figyeld a szemének a merengő titkát!”

Vádnak éreztem azt, amit mondott, ami átsapott önváddá, majd védekezéssé, önigazolássá: A kor elcsépelte zsargonára: – „Gondolod, hogy valaha is megvalósította önmagát?” – ma már biztosan tudom a választ: „Igen”. Ő megvalósította magát a minket körülölelő, védelmező szeretetben. Abban a természetes odaadásban, ahogy elgondozta a halálba induló hozzátartozókat; abban, ahogy később az én családom oltalmazó angyala volt: az enyém, a mienk, az unokáké.

Szemének titka nem a szomorúság, hanem a hazavárás, a segítő ölelés, a megbízható nyugalom volt. Jó, hogy élete végéig velünk lehetett.

Üzenetértékű az eltávazása is.

Béke és mosoly volt a búcsújában, biztos hit abban, hogy bár itthonról el, de „hazamegy”. Ilyen simogató szelídségben jelenik meg minden álmomban.

Kósáné Oláh Júlia